

Література:

1. 管维良, 李禹阶. 中国历史与文化. 合著. 重庆: 重庆大学出版社, 1998 年. 482 页. (Гуань Вей Лян, Лі Юй Цзе. Історія та культура. Чунцін : Видавництво Чунцінського університету, 1998. 482 с.)
2. 关黎, 张辉. 中国流行音乐的发展历程 音乐生活. 2007 年. 第 3 期. 第 74–75 页. (Гуань Лі, Чжан Хуей. Розвиток китайської естрадної музики. Музичне життя. 2007. № 3. С. 74–75.)
3. 范文澜. 中国通史简编: 专著. 北京 : 人民出版社, 2010 年. 868 页. (Фань Вень Лань. Збірник із загальної історії Китаю. Пекін : Народне видавництво, 2010. 868 с.)
4. Лю Лянь. Музично-теоретичні дисципліни в системі професійної підготовки музикантів у Китаї : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 47 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 2015. 17 с.

УДК 351+316.77:94(510)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-12>

Кіслов Д. В.

ORCID: 0000-0002-9112-9832

доктор наук з державного управління, доцент, керівник
ТОВ «Міжнародне бюро корпоративної аналітики і консалтингу»
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРИНЦИПИ КОМУНІКАТИВНОЇ ЕТИКИ УПРАВЛІННЯ КОНФУЦІЯ

Ключові слова: Китай, Конфуцій, комунікативна етика, принципи, управління.

Принципи управління, як і саму теорію соціального й державного управління, почали розвивати, вивчати та досліджувати тільки з кінця ХІХ – початку ХХ ст. Питання психології, етики, комунікативної складової та деяких інших аспектів теорії управління стали розглядати ще пізніше – п'ятдесят, двадцять і менше років тому. Принципи – це маяки, які допомагають орієнтуватись у теоретичних питаннях будь-якої теорії. Багато поглядів, що були висловлені протягом осьового

часу, не тільки вражають глибиною проникнення у сутність речей та явищ, точністю оцінок і суджень, а й актуальним звучанням у сучасності. Найбільш співзвучними для нашого часу є питання взаємодії публічного управління із соціумом і безпосередньо комунікації влади з населенням. Науковий і практичний дискурс з тих давніх часів продовжується і зараз.

Базисні принципи сучасного цивілізаційного процесу, з точки зору німецького філософа Карла Ясперса, були закладені між VIII–II ст. до н. е. великими вчителями людства: від іудейських пророків другої хвилі до Платона та Арістотеля [1, с. 35]. Найбільш відомі філософські судження про сутність влади й управління підлеглими зробили Біант (Біас) Прієнський, Геродот, Конфуцій, Ксенофонт, Лао Цзи, Сократ і Фуکیدід у VII–V ст. до н. е. Вони спиралися на майже двохтисячорічний досвід щодо управління давніми цивілізаціями Єгипту, Двуріччя, Китаю й античності. Серед цих мислителів саме Конфуцій або Кун Фуцзи (551–479 рр. до н. е.) висловив перші системні погляди на етику комунікативної дії у процесах управління, що склались у цілісну фрагментарну модель у його вченні «Лунь юй» («Бесіди і судження»). У цьому трактаті, зокрема, відображені чіткі вимоги до принципів комунікативної етики управлінської діяльності на основі узагальнених і вдосконалених морально-етичних норм, які існували в побуті китайського суспільства. Конфуцій очолив плеяду видатних теоретиків із комунікативної етики управлінської діяльності [2, с. 7].

Порівняння етичних поглядів добродійної взаємодії у Конфуція та в античних мислителів, зокрема Сократа й Арістотеля, було детально розглянуто у працях Ю. Цзіюань [3, 4]. Але питання актуальності моделі етики комунікативної дії з позицій конструктивності й ефективності управління державою як політичною асоціацією громадян (правителя та підданих, керівника та підлеглих) у них не уточнено.

Базові складові управлінсько-комунікативних поглядів Конфуція і сутність його моделі комунікативної дії з'ясовані в попередніх публікаціях автора, де простежено взаємозв'язок конфуціанства з іншими вченнями Китаю та їх вплив на сучасну дійсність [5]. Але на деяких принципах, що закладені в основі його комунікативної етики управлінської діяльності, варто зупинитись окремо і додатково тому, що тематика інтерпретації першоджерел конфуціанства в контексті їх значення в теоретичних пошуках нової концепції управління невичерпна.

Для ефективного управління, вважав Конфуцій, насамперед правителю й усім, хто задіяний у цьому процесі, потрібні особливі етичні якості, що забезпечуватимуть стабільність і гармонійність системи керуючий – керовані та зворотні зв'язки між ними. У сучасному розумінні йшлося про особливі принципи комунікації між суб'єктами

влади й об'єктами впливу, які б досягали нове, зберігаючи та плачучи старе [6, с. 13]. Він однозначно вказував на значну роль комунікативного впливу й на необхідність зворотного зв'язку та критичного ставлення до висловлювань для нормального існування держави. На запитання про те, чи можна одним висловлюванням згубити країну, філософ відповів: «Цього не можна досягнути словом... Але якщо сказане погане і ніхто не заперече, то хіба не наблизишся до того, щоб одним словом погубити державу» [6, с. 128]. Його зауваження стосувались актуальних у наш час принципів: зрозумілості, виразності, правдивості й моральності. Він наполягав, що від слів та висловів потрібно тільки те, щоб вони були дохідливими й виразними, щоб була чітка послідовність намірів і відповідність вчинків тієї людини, яка їх проголошує. Щоб можна було «бачити, як вона чинить, глядіти на те, що вона наслідуює» [6, с. 13]. На жаль, і досі слушно те, що «людяність рідко поєднується з гарними речами й лестивим виразом обличчя» [6, с. 4]. Це особливо актуально звучить для сучасних засобів масової інформації та комунікації. Одночасно Конфуцій вказував, що форми управлінської комунікації мають бути ввічливими, поважними, неупередженими; співчутливими, але позбавленими пристрасті. При цьому він наголошував на критичному підході до чужих міркувань, тому що «захопленість чужими судженнями приносить тільки шкоду» [6, с. 14].

Якщо мета комунікативного впливу – досягнення консенсусу суб'єктів цього процесу, балансу їх інтересів, то саме Конфуцій показав, завдяки яким засобам і яким шляхом можна досягти відповідного стану в межах системи правитель – чиновник – населення (імператор – шляхетний чоловік – народ). Отже, він був зачинателем не тільки теоретичних підходів видатних мислителів минулого в оцінці позитивної ролі та значення держави в цивілізаційному розвитку суспільства (Конфуцій, Платон, Арістотель, Г. Гроцій, Дж. Локк, І. Кант), а й апологетом значення мовних засобів та способів спілкування – мистецтва комунікації.

Конфуцій також звертав увагу на характер і силу комунікативного впливу, що може викликати ту чи іншу реакцію в соціумі, зробити той чи інший ефект у становищі держави. У своїх принципах етики комунікативної дії, що впливають на населення, він послідовно відстоював ідеї людинолюбства, шляхетності, традиційності, моральності, помірності, обачності для правителя та всього управлінського апарату держави. Центральними постатями, до яких умовно він звертався із цими ідеями, були: правитель як необмежений суб'єкт управління, від волі, властивостей і чесноти якого залежали стабільність і процвітання держави, та державні чиновники (шляхетні мужі) як професійний і добре налагоджений виконавчий механізм управління

населенням. Народ виступав як пасивний об'єкт, що адекватно сприймає й відображає всі комунікативні дії, які націлені на його толерантну реакцію та поведінку. Конфуцій стверджував, що обмеженість комунікації, яка походить від влади, має бути для того, щоб не збуджувати населення протиріччями та суперечками, які виникають в управлінських структурах. Він підкреслював необхідність уважного і водночас критичного та врівноваженого підходу до промовців: «Чеснотливий муж не підносить нікого за слова, але не нехтує і словами через те, хто їх каже!» [6, с. 160].

Конфуцій сформулював у межах своєї моделі етичного управління практичні рекомендації, завдяки яким можна підвищувати й підтримувати режим ділового співробітництва та спілкування, тобто ділової комунікації. Ця модель могла бути втілена лише за умови функціонування ідеального в моральному розумінні апарату державних службовців. При цьому всім суспільством потрібно було б суворо дотримуватися норм, правил і традицій ритуалу «Лі», зберігати режим ізольованості, запобігати впливу ззовні. Конфуцій усвідомлював суттєву різницю між його уявленнями та реальністю практичної управлінської діяльності. Навіть наближення до ідеалу, вважав він, вимагало б завзятої та послідовної роботи кількох поколінь ідейно налаштованих управлінців і правителів. Така модель сприймалася в Китаї як ідеальний зразок, який треба мати на увазі, але яку ніколи не вдасться втілити практично.

Спадщиною Конфуція, яка стосується етики та способів комунікативної дії, створених і продуманих тоді, людство живе до цього часу. Кожний новий етап його розвитку відзначається поверненням до давньої дійсності часу між 600 і 200 рр. до н. е., коли в китайському соціумі створювалися й затверджувалися основні принципи ідеальної конфуціанської комунікативної етики управління, інтенсивно освоювалися положення багатьох інших вчень. Конфуцій був зосереджений на пропаганді балансу оптимальних форм організації суспільства, які засновані на кращих якостях тих, хто керує, і тих, хто є керованими. Це забезпечує, згідно з провідною думкою конфуціанства, панування порядку та спокою в країні. Розгляд спадщини Конфуція з позицій сучасного розуміння ролі комунікації в цивілізаційному розвитку може бути й надалі продовжений і доповнений.

Література:

1. Jaspers K. Vom Ursprung und Ziel der Geschichte. Basel : Schwabe Verlag, 2017. 322 S.

2. Василевська Т. Е., Саламатов В. О., Марушевський Г. Б. Етика державного управління / за заг. ред. Т. Е. Василевської. Київ : НАДУ, 2015. 204 с.

3. Yu Jiyuan. The Beginnings of Ethics: Confucius and Socrates. Asian Philosophy. 2005. Vol. 15, Is. 2. P. 173–189.
4. Yu Jiyuan. The Ethics of Confucius and Aristotle: Mirrors of Virtue. New York and London : Routledge, 2007. 288 p.
5. Kislov D.V. Confucius's views on administration and communication. History of Science and Technology. 2023. Vol. 13, No. 1. P. 65–77.
6. Конфуцій. Вислови. Харків : Фоліо, 2018. 222 с.

УДК 141-1

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-13>

Коваль Г. П.

ORCID: 0000-0003-4104-4571

*викладач історії, правознавства, громадянської освіти та основ економіки, старший вчитель
Миколаївський професійний машинобудівний ліцей
м. Миколаїв, Україна*

Тендітний Є. В.

ORCID: 0009-0001-7701-4588

*учень
Миколаївський професійний машинобудівний ліцей
м. Миколаїв, Україна*

ФРАНКО-КИТАЙСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ СЕРПНЯ 1884 РОКУ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ «ОДЕССКИЙ ЛИСТОК»

Ключові слова: Китай, Франція, збройне протистояння, газети, діячі.

Політика європейських держав у XIX ст. була спрямована на колоніальне поневолення, загарбання Китаю, його різних частин. Не стояла осторонь цього процесу і Франція. 1884 року загострилися відносини між Китаєм і Францією, що переросло у справжню війну, військові зіткнення. Розглянемо деякі моменти цього протистояння, висвітлені на сторінках газети «Одесский Листок» у серпні 1884 р. Часопис активно використовував матеріали закордонних газет для об'єктивного висвітлення цих подій. Усі повідомлення розміщувалися на першій сторінці чи на третій в рубриці «Закордонна пошта». Офіційна французька телеграма про зайняття Ке-Лунга говорила таке: «Оскільки розпочаті в Шанхаї переговори між паном Патнотром і